

tük kötelességünket hazánk irányában.

Az önök lelke telve ragályos fekélyekkel, melyeknek baktériumait átültetni szeretnék azokba, akiknek szemükbe a barátságot hazudják, megfertőztetik a gyenge gyermektanulókat, hogy ne lehessen belőlök az önök versenytársa. A becsületes munkásság terén félnek a mérközéstől s ezért akarnak a szájhösködéssel boldogulni. Nincs hitük, nincs önmaguk iránti bizalmuk, nincs tudásuk és becsületes törekvésük. Azért félnek önök azon törekvéstől, amely az ifju nemzedéket az ipar terén hazafias munkásokká, boldog apákká akarja tenni és nem hazátlan világcsavargókká, mint azok, akik azt a tanítást követik, amelynek önök az apostolai.

Az Orosházi Ifjak Szövetsége fellelte áll messze messze az önök népbolondító tanainak; e szövetség tagjainak Istenben bizó hite elősegítiazt a hazafias törekvést, amely megmentti őket attól, hogy a nemzetközi apostolok áldozatáivá legyenek; azok, akik fogadalmat tettek iparunk ügyének és a hazafiságnak oltáránál, nem fognak attól soha eltántorítottatni, mert az ő törekvésük felemelő és boldogító, mert a becsületes munkásság tiszteletet parancsol mindenkor, mindenki előtt. Hála a jó Istennek, ma már észlelni lehet az idők változását. Ma már nemcsak a pénz, a rang érheti el a legmagasabb elismerést, hanem a becsületes munkásság is. Ez az a tudat, amely az orosházi iparosifjuság szövetkezésének vezérlő gondolata volt. Az orosházi iparosifjak példát akarnak és fognak is adni a munka szeretetéből, a hazafiságból, a becsületességből és pályájuk megbecsüléséből. Ha ez a nemes törekvés sikerül és a példának meglesz a lelkesítő hatása, akkor a magyar iparos-közélet levegője meg fog tisztulni a nemzetközi szociáldemokrata törekvések veszedelmes miazmáitól.

Thék Endre.

„Üveges“ és „asztalos.“

(Egy «művész» az iparosoktól.)

Az iparművészeti muzeum karácsonyi kiállítása alkalmából a muzeum arany érmének megítélésére egy jury alakult. Ennek a jurynek tagjai voltak: *Radisics Jenő*, az iparművészeti muzeum igazgatója, mint elnök, *Lippich Elek*, a kultuszminiszterium képviselőjében (mellesleg a miniszteriumban a művészi ügyek előadója), *Ráth György*, az iparművészeti társulat elnöke, *Fittler Kamil*, az iparművészeti iskola igazgatója, *B. Liptóczy Béla*, az iparművészeti társulat alelnöke, *Mihálik József*, az iparművészeti muzeum öre és a kiállítók bizalmi férfiai: *Thék Endre* műasztalos és alulirott. Ez a jury — mivel ítéletét megbolygatták, most már talán szabad elmondani — komoly tárgyalás és érett megfontolás után, titkos szavazattal, *egyhangulag Róth Miksa* üvegfestő műintézetét hozta javaslatba a kultuszminiszter urnak az arany éremmel való kitüntetésre.

Ha méltóztatnak a fönnebbi névsoron végig tekinteni, el kell ismerni, hogy az ott megnevezett urak — magamat, mint czikkirót a sorból kivenni kérem — egyenkint jelentékeny multtal bírnak a magyar műipar fejlesztésének történetében; a legtöbben pedig e téren elévülhetlen érdemeket is szereztek. Bátran merem állítani, hogy műipari kérdésekben talán mindegyiknek a vótuma bir annyi értékkel, mint bármely nevezetes hazai művészé, a kiknek hiányát a juryben egyesek jónak látták fölhányi. És ha ez urak együttvéve valamennyien, ritka egyértelműséggel egy műintézet és ennek tulajdonosa körül csoportosulnak, ugy ezt bizonyára tiszta és mély meggyőződés okozhatta, mely elemmentáris egyöntetűséggel nyilatkozott meg egy megállapodott véleményben s mely elől senki kedvéért és semmi melléktekintet vagy netalan

tán sértett ambíció kedvéért kitérni nem lehetett.

Meglepő tehát a mikor a jury ülését követő harmadnapra a napilapokban a következő nyilatkozatot olvassuk:

Az iparművészeti muzeumban rendezett karácsonyi kiállításon a nagy érmet *Róth üveges* urnak ítélte oda a jury, melyben egyetlen művészember sincs.

Tette pedig ezt a jury azzal a kijelentéssel, hogy az érmet *Róthnak* azért adja, mert *Théknek*, az *asztalosnak*, minthogy jury tag, nem adhatja.

Rólam tehát, mint a *Thék*nél készült butorok tervezőjéről és kiállítójáról, ezen jury előtt szó sem volt.

Pedig a jury jól tudja, hogy azok a butorok az én alkotásaim.

Én komponáltam őket, én ügyeltem föl hoszu időn át készítettésükre; én szolgáltatam a munka alapját képező rajzokat; én védelmeztem meg a butorok formáját az *asztalosok* ellen, a kik azt minduntalan elrontani akarták és végül én tölem kérték *Radisics* és *Ráth György* urak több ízben, hogy állítsam ki műveimet.

Mindazonáltal rólam említés sem történt a jury előtt, mely ugy fogta föl szerepét, hogy neki csak az *üveges* és *asztalos* munkáról, tehát csak a kézművesek ügyében kell itélkeznie.

Kész vagyok elfogadni ezt az álláspontot is. De ha a jury ez álláspontot választja, akkor csak egy kérdésem van, az, hogy minek megyünk mi művészek abba a kiállításba, hol létezésünkről tudomást nem vesznek, hol elvileg ki van zárva a műalkotás tekintetbe vétele? Hiszen mi nem vagyunk sem *asztalosok*, sem *üvegesek*.

Nagyon természetes, hogy ily körülmények között a jövő évi párisi kiállításra sem vehetnek részt a művészek a magyar osztályban, hol az intézők fölfogása szerint *asztalosnak* vagy *üvegesnek* kell lennie annak, kinek műve a versenynél tekintetbe jó.

E fölszólásra azért éreztem magam indíttatva, mert az ily igazságtalansággért csak a nyilvánosság adhat elégtételt.

A közvéleményre bizom tehát annak megítélését, hogy az iparművészeti muzeum kiállítási juryjének fölfogása és eljárása helyes-e?

Rappl-Rónai József.

E nyilatkozatra másnap egyes lapok a következő választ tették közzé:

Rappl-Rónai József festőművész ur a hírlapokban panaszt emel annak a zsü-

rinek az eljárása ellen, mely hivatva volt az «Iparművészeti aranyérem» kiadása iránt javaslatot tenni. Nem tudom, ki informálta Rippl-Rónai urat, mikor Wlassics miniszter ur, kit a döntés illet, a javaslatot még kézhez sem vette; annyi bizonyos, hogy a zsüri álláspont jára vonatkozó állítások nem felelnek meg a valóságnak.

Egyébként az aranyérem kiadására nézve a szabályzat a következőképp intézkedik:

3. A múzeum aranyérme csak *kompozíció* és kivitel tekintetében feltétlen becsü müipari termékért ítéltető meg. — *Első sorban* oly kiállítók veendőik tekintetbe, kik általuk *ujjonnan meghonosított* valamely iparágban a fentebbi feltételeknek megfelelő egy, vagy több terméket mutatnak be... Ha a díjra érdemes kiállítási tárgy a bejelentés szerint valamely tervező *művész* és müiparos, illetve több személy közreműködésével jött létre, a pályabíróság a fennforgó körülmények kellő figyelembe vétele mellett határozza meg, hogy az érem esetleg önállóan egy, vagy együttesen több közreműködőnek ítéltendő-e meg!

A pályabíróság tagjai:

a) Az országos magyar iparművészeti múzeum igazgatója és öre.

b) Az orsz. magyar iparművészeti iskola igazgatója.

c) Az iparművészeti társulatnak választmánya által titkos szavazás útján választott két kiküldöttje.

d) A vallás- és közoktatásügyi miniszterium képviselője.

e) *A kiállítók két bizalmi férője.*

Budapest, 1899. január 5.

Radisics Jenő s. k., mint a bíráló bizottság elnöke.

Radisics Jenő ur nagyon finom izlésű ember és nincs szíve hozzá, hogy valakinek szavaival fájdalmat okozzon. Ezért oly burkolt és tartózkodó a nyilatkozata, melyet azonban a be nem avatott közönség nem ért meg egész finomságában.

Részben ezért, részben pedig azért, mert Rippl-Rónai József művész ur nyilatkozatában az iparosokat hallatlan lenézéssel pertraktálja, én is kénytelen vagyok ez ügygel komolyabban foglalkozni, bár én sem akarok senkit se bántani, senkinek fájdalmat okozni, csak egy kicsit a megbántott igazság érdekeit nyíltan megvédelmezni.

Sajnálom, hogy most már harmadizben kell Rippl-Rónai urral és művészetével foglalkoznom s ezért ismételtelen helyénvalónak találom előzetesen újból is kijelenteni, hogy méltányolva az ő tehetségeit és érdemeit, én ezekből nem akarok semmit sem levonni; de viszont, ha ezerszer annyi tehetsége és érdeme volna, akkor sem lehetne szó nélkül hagyni azt az arrogans modort és hangot, melyet magának az iparosokkal szemben megengedni jónak lát.

Mindenekelőtt le-«üveges»-ezi Róth Miksát, aki többet tanult, többet tud, mint ő és művészi szempontból legalább oly színvonalon áll, mint ő. Az «üveges» elnevezés ugyan nem szégyen. De mikor egy olyan müiparossal állunk szemben, mint Róth Miksa, aki művészetével igen magas színvonalra emelkedett, aki nem hóbortjainak és extravaganciáinak, hanem komoly tanulmányai és tapasztalatai helyes érvényesítésének, végre nagy tudásának, rendkívüli szorgalmának és emellett genialitásának is köszönheti müiparának jelentékeny fejlesztését, sőt modernizálását: az ily férfi nemcsak «üveges», hanem művész is s talán még Rippl-Rónai urnak is lehet kollégája. Arról nem is szólok, hogy a Rippl-Rónai ur által tavalyelőtt kiállított üvegesmunkák, melyek előtt minden müértő spontán mosolylyal és tartós hosszankodással állott meg, némileg Rippl-Rónai urat is az üvegesek kategóriájába sodorták, de ezért senkinek sem jutott eszébe az ő tekintélyét és társadalmi állását alacsonyabb színvonalra szállítani.

Másodsorban le «asztalos»-ozza Théket, a kit ezzel bizony nem bánt meg, mert Thék «asztalos»-nak hasonlíthatatlanul nagyobb, mint Rippl-Rónai ur «tervező-művésznek».

De azzal talán mégis túllép a hatáskörén, a mikor a közönség

előtt nyíltan kérkedik azzal, hogy egyrészt ő (R.-Rónai József) «komponálta» a butorokat, másrészt «megvédelmezte a butorok formáját az *asztalosok ellen*», mert ezek a tanulatlan asztalosok, vagy mi, minduntalan *elrontani* akarták az ő «kompozícióját»...

No hát ebben a dologban nem szükséges vitatkozni, nagy művész uram, itt *tények* beszélnek. Utána jártam a dolognak és ime lapunk mai mellékletén*) bemutatjuk a Rippl-Rónai ur által «komponált» művészi terveket és az asztalos Thék által e tervek alapján készített «asztalosmunkák»-at.

Respektálok a mai dekadens izlésért rajongó szeczeszionistáknak sok minden extravaganciáját, de — habár a klisirozott rajz sokkal finomabbnak mutatkozik az eredetinel, a butorok értéke pedig hasonlíthatatlanul nagyobb, ha azokat természetben látjuk — ebben a kérdésben minden helyes és épérzkü ember azt fogja mondani, hogy primitívebb «kompozíció», mint a Rippl-Rónai uré, ritkán kerülhetett még asztalos kezébe. De nyomban hozzá fogja tenni azt is, hogy nagyobb művészettel kevés asztalos valószínűleg még meg tervet, mint Thék a Rippl-Rónai ur pillanatnyi vigyázólácizságait. A művész és az asztalos alkotásainak egybevetése után pedig kétségtelenül kiderül, hogy az asztalos műérzéke és művészete magasan áll a művészé fölött.

Ezzel a kérdés fölött napirendre térhetnénk, ha nem kellene még egy megjegyzést kockáztatni a jövőre nézve. Melegen óhajtjuk, hogy a mi jelesebb és elismert tehetségü művészeink aktiv közreműködésükkel ezentul is figyelemmel legyenek a magyar müipar istápolására és fejlesztésére, de ne azon az áron, hogy az iparost lemesteremberezzék és quasi ész és szellem nélküli végrehajtó kö-

*) Lásd a mellékletet.

zegnek, gépnek állítsák oda a közönség szemében. A mi intelligens iparosaink megbecsülik a művészek művészetét, de magát a művészt is — személyében és foglalkozásában. De ennek a megbecsülésnek kölcsönösnek kell lenni még akkor is, ha a tervező művész önteltségében azt hinné, hogy az övéen kívül és az övéhez képest a mi kis világunkban tehetőség és érdem csak úgy elvétve s talán csak titokban pislog és vegetál...

Gelléri Mór.

Gyári balesetek.

Első alkalmunk van a magyar gyári baleset statisztikáról szólni. A kir iparfelügyelők 1897. évről részletes statisztikát adnak a kereskedelmi miniszter jelentésében, bő anyagot szolgáltatván már egy évről is a *munkások baleset-elleni* biztosításához, melyre nézve Európában még meglehetősen hátra vagyunk.

Azt az irt, melyet egy baleseti statisztika hiánya okoz, most már tehát betöltik s így lassan lassan határozott képet fogunk nyerni a teendők mérvéről és a viselendő anyagi terhekről. A most közzétett statisztika nemcsak nem elég — hisz egy évi adat —, hanem maga a jelentés is elismeri, hogy a munkaadók a baleseteket pontosan nem jelentik be. Erre nézve tudvalevőleg szigorú rendelet is lön a múlt évben kibocsátva.

Az 1897. évben 202 iparvállalatnál 1022 baleset lön bejelentve, 1896. évben 1792 baleset, vagyis 770 esettel kevesebb, a mi talán arra is visszavezethető, hogy az ellenőrzés s szigor nagyobb volt. 1896. évben 2391, 1897-ben 2569 (+ 178) intézkedést rendeltek el az iparfelügyelők. Így történt intézkedés

	1896. évben
leesés veszélye ellen	78 esetben,
gépkerekek, szijak burkolása ellen	434 »
fűrészek, köszörük ellen	144 »
szijak szabálytalan feltétele	50 »
felhuzógépek szabálytalansága ellen	89 »

létrák szabálytalansága ellen	52 esetben,
lejáratok »	29 »
	1897 évben
leesés veszélye ellen	98 esetben,
gépkerekek, szijak burkolása ellen	527 »
fűrészek, köszörük ellen	109 »
szijak szabálytalan feltétele mellett	16 »
felhuzógépek szabálytalansága mellett	90 »
létrák »	59 »
lejáratok »	20 »

Az 1897. évben bekövetkezett balesetek közül 329 az állami, 465 a részvényvállalati és 228 magánvállalatoknál történt. Halálos sérülés 39, az összes balesetek közel 4%-a, súlyos természetű 429 (nő 13) vagyis 42%, könnyű 554 (nő 12) = 54%.

Igen érdekes, hogy a sérülési módok között legsűrűbben szerepel «valamely súlyos tárgynak leesése» 322 esetben (31%), 106 esetben «leesés, lezuhanás» (10%), «robbanás» (égés) 75, «szilánk, forgács kipattanás» 70, «szij, kerékelkapás» 70, «elgázolás» 21 esetben, «egyéb ok» 354. Ez utóbbi tétel a balesetek 35%-át tevéen ki, bizonyára részletesebben leendő jövőben kimutatva. A balesetek 41%-a olyan természetű, mely a lejáratok, létrák stb. hiányos voltára vezethető vissza, valamint arra, hogy a tárgyak leesés ellen kellőleg biztosítva nem voltak. A szorosabb értelemben vett üzemi balesetek ehhez képest jelentékenyen kisebbek.

Hogy a társadalmi uton való baleset elleni biztosítás kedvező arányban fejlődik, igazolja az, hogy csak 392 sérült *nem* volt biztosítva.

A baleseti okok között 471 esetben szerepel a sérült «gondatlansága» és 472 eset olyan, melyért rosszakarat, mulasztás senkit sem terhel, úgy hogy csak *nyolcz* esetben állapított meg a vállalat hibája egy az állami. 7 a magánvállalatoknál. 62 esetben más alkalmazottak hibája volt az ok, 9 esetben pedig ki nem puhatolható. Hiba volna egy év adataihoz következtetéseket fűzni, bár az első pillanatra soknak látszik, hogy a baleset a sérült munkás

vigyázatlansága folytán 46%, senk gazdája 46% = 92%.

Az *iparágankénti* megoszlás szerint *vállalatok* szerint legtöbb baleset volt (37) a faiparban, 25 az építésiben, 22 az élelmezésiben (malmok), 17—17 a vegyészeti és vasiparban, 16—16 a jármű- és gépiparban, 13 a fonóiparban stb.; nem fordult elő a bőr-, ruházati és zenészeti iparban. A *vállalatok számával* ellentétes arányban van a *sérültek* száma, mely legmagasabb a gépiparban, hol 449 sérült volt, utána a járműiparnál, hol 199-re rug a sérültek száma. Előbbinél a vállalatok száma, hol baleset fordult elő 8%, de a sérülteké 43%. Enyhitő körülmény, hogy csak 98 egyén *nem* volt biztosítva baleset ellen. Az *építési* iparban 25 vállalatnál volt baleset 63 sérüléssel, közte 4 halálos, 46 súlyos; 43 könnyű. Ez igen kevésnek tűnik fel, mert hisz az ez iparagnál előforduló állapotok azok, melyek a kötelező balesetbiztosítást elsősorban sürgetik. És jellemző, hogy csak 2 sérült irható a munkaadó terhére, mert 21 sérülést «saját vigyázatlanság», mint a napihir szokta jelenteni. okozott, 31 sérültért pedig senkit sem terhel a felelősség.

A 39 halálos sérülés $\frac{1}{4}$ része a faiparra, $\frac{1}{8}$ része a járműiparra jut; ezt követik 4—4-el a vas- és fémpipar s a gépipar. A gépiparnál előfordult sérülés közül 200 esetben «súlyos tárgy leesése» folytán következett be, 136 esetben «egyéb» ok folytán. A járműiparnál 61 sérülést okozott a bizonyos «leesés».

Az *időszakok* szempontjából legtöbb baleset fordult elő októberben (105), legkevesebb februárban (71). Ha a vállalatok számát nézzük, úgy márczius emelkedik ki, a mikor 78 vállalatnál volt baleset. De ennél érdekesebb és tanulságosabb a *munkanapok* és *munkaórák* szerinti megoszlás. A baleset *napok* szerint a következők: Kedden 172, szombaton 170, hétfőn 166, csütörtökön 157, szerdán 154, pénteken 152 (vasárnap 37). A balesetek legnagyobb része tehát nálunk is a heti munkanapok elejére és végére esik. Általán pedig hétfőre s ünnepnapot követő napokra jutott 205 baleset, egyéb *hétköznapra* 766.